

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економічної кібернетики та інформаційних технологій
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності _____ *економічна кібернетика* _____
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою _____ *бакалавр* _____
(назва освітньої програми)

на тему: **«Проблеми пенсійного забезпечення та її рішення методами імітаційного моделювання»**

Виконавець:

студент обліково-економічного факультету
Низькохат Олександр Володимирович _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., ст. викладач
(науковий ступінь, вчене звання)
Васільченко К.Г. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	6
1.1 Сутність поняття «пенсійне забезпечення».....	6
1.2 Види пенсій та їх нормативно-правове забезпечення.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	24
2.1 Аналіз формування та використання Пенсійного фонду в Україні.....	24
2.2 Аналіз сучасного стану системи пенсійного забезпечення в Україні.....	30
РОЗДІЛ 3. ПОБУДОВА ТА АНАЛІЗ ІМІТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ...	44
3.1 Побудова експериментальної імітаційної моделі пенсійного забезпечення України в програмному середовищі AnyLogic.....	44
3.2 Аналіз експериментальної моделі та рекомендації щодо вирішення поставленої проблеми.....	49
ВИСНОВКИ	57
Список використаних джерел.....	61

ВСТУП

Пенсійне забезпечення в Україні є основним складником системи соціального захисту населення і охоплює непрацездатних громадян похилого віку, інвалідів, осіб, які втратили годувальника, виплати яким здійснюються у формі пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, компенсаційних виплат, додаткових пенсій та державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію та інвалідам.

Однак питання розвитку пенсійної системи, як складової системи соціального захисту досліджено неповною мірою і потребують подальшого вивчення. До того ж, розвиваючись в межах діючих стратегій, складники пенсійної системи перебувають під потужним впливом нестабільного економічного середовища. Аналогічний вплив на суспільне середовище здійснює і пенсійна система.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що сьогодні дуже болючим є питання забезпечення соціальних гарантій населенню. Сьогоднішня пенсійна система не в змозі забезпечити пенсіонерам гідне життя і тому потребує перегляду і реформування.

Найважливішими чинниками розвитку пенсійного забезпечення є рівень розвитку економіки, демографічні та інші соціальні проблеми. Усі ці фактори діють у взаємній обумовленості, і розгляд їх дозволить визначити тенденції розвитку пенсійного забезпечення і передумови формування нової системи, яка відповідає цьому етапові розвитку нашої країни. Проте в Україні склалась ситуація в якій рівень пенсійного забезпечення громадян є на низькому рівні. Пенсіонери не спроможні забезпечити себе необхідними товарами, оплати комунальні послуги, придбати ліки, отримати належну медичну допомогу, тому питання проведення ефективної реформи пенсійного забезпечення є надзвичайно актуальним і потребує подальших наукових розробок та досліджень.

У науковій літературі питання пенсійного забезпечення розглядається широко, що пояснюється його соціально-економічним значенням. Серед вчених, які розглядають дане питання необхідно відмітити наступних: Волгін Н. А., Дідковська Т. О., Кравчук Т. В., Ріппа М. Б., Стожок Л. Г. та ін. В роботах зазначених учених розкривається питання сутності і значення пенсійного забезпечення, проблеми та недоліки в даній сфері. Однак, розвиток соціально-економічної системи держави, нові практичні напрацювання у фінансовій та соціальних сферах вимагають подальших наукових розробок.

Питанням вивчення різних аспектів реформування пенсійної системи і питань розвитку страхових відносин присвятили свої роботи багато науковців і практиків, зокрема С. Погорелова, М. Мних, В. Максимчук, А. Колосок, Т. Кір, А.Бахмач, О. Рядно, О. Піскунова, Л. Рибальченко та інші.

Мета написання дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів сутності пенсійного забезпечення в Україні, дослідження питань, пов'язаних з сучасним станом, проблемами та перспективами розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні.

Виходячи із окресленої мети дослідженню підлягають наступні **завдання**, а саме:

- дослідити теоретичні аспекти пенсійного забезпечення, поняття та його види; визначити роль та значення Пенсійного фонду України, джерела його ресурсного забезпечення;
- проаналізувати стан пенсійного забезпечення в Україні та зарубіжний досвід реформування системи пенсійного забезпечення ;
- розробити імітаційну модель для дослідження впливу неформального сектору зайнятості та демографічної складової на доходи пенсійного фонду;
- на підставі експериментів з моделлю визначити напрями модернізації пенсійного забезпечення в умовах проведення

пенсійної реформи визначити напрями модернізації пенсійного забезпечення в умовах проведення пенсійної реформи;

Предметом дослідження є імітаційна модель аналізу пенсійного забезпечення в Україні.

Об'єктом дослідження є джерела формування бюджету Пенсійного фонду України.

При написанні роботи були використані Закони України та інші нормативні документи, підручники, періодичні видання, аналітичні статті з питань пенсійного забезпечення населення та пенсійної реформи, фундаментальні напрацювання в сфері економічної науки, зокрема пенсійного забезпечення в Україні. В процесі дослідження в роботі використовувались такі методи: історичний, систематизації та узагальнення, аналізу і синтезу, логічний та порівняльний.

Інформаційно-нормативною базою даного дослідження є нормативно-правові акти України, матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Пенсійного фонду України, публікації вітчизняних і зарубіжних науковців в сфері пенсійного забезпечення, науково-методична література, матеріали періодичних видань, статті та монографії науковців, матеріали наукових конференцій, круглих столів, статистичні матеріали Пенсійного фонду.

Структура й обсяг роботи. Дипломна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Сутність поняття «пенсійне забезпечення»

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” : Закон України №108-IV від 09.07.2003 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. - № 49-51. - Ст. 376.
2. Александрова Г.М. Сучасний стан пенсійної системи України / Г.М. Александрова, Ю.Б. Кондакова // Молодий вчений. – 2016. – № 6. – С.4-8.
3. Бабенко А. Пенсійне забезпечення громадян – складова соціальної політики держави. – Режим доступу : www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/.../12.pdf .
4. Беринцева И. Н. Разработка пенсионной программы в системе социальной направленности деятельности организаций / И. Н. Беринцева // Изв. высш. учеб. заведений. Социология. Экономика. Политика. – 2010. – № 1. – С. 17–20.
5. Бородіна Н. Державне регулювання у сфері пенсійного забезпечення – розвиток та основні положення / Н. Бородіна // Економіст. – 2010. – № 11. – С. 26–29
6. Брагін С. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України. / С. Брагін, О. Макаренко. // Вісник НБУ. – 2011.– № 2.– С.44-47. – Біблогр.: 9 назв
7. Бренер А.В. Аналіз сучасного стану пенсійного забезпечення України з 2010–2015 рр. [Електронний ресурс] / А.В. Бренер, Ю.О. Набатова. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4054>.
8. Все про недержавні пенсійні фонди [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://money.donetsk.ua/vse-pro-nederzhavni-pensijni-fondy.html>. Дата звернення: 20.03.2017. - Назва з екрана.

9. Гуцалова Ю.Є. Прогнозування потреби в коштах на пенсійне забезпечення / Ю.Є. Гуцалова // Економічний простір. – 2015. – № 96. – С. 98–112.
10. Гузик Т. Зберегти платника – поповнити бюджет / Т. Гузик // Вісник Пенсійного фонду України. – 2012. – № 9 (123). – С. 20-22.
11. Далимов Р. Мировой опыт реформирования пенсионных систем и его использование в условиях переходной экономики / Р. Далимов. – М. : Право, 2007. – С. 32
12. Дробот Я.В. Проблеми та напрямки реформування пенсійної системи в Україні // Фінансовий простір. – 2016. – №1(21). – С. 63-66. (10 найменувань).
13. Ерошенков С. Г. Анализ закономерностей пенсионного обеспечения за рубежом и определение фактического состояния пенсионной системы России / С. Г. Ерошенков. – М. : Юрист, 2007. – 258 с.
14. Завора Т.М. Пріоритетні напрями політики соціальної безпеки щодо поліпшення стану пенсійного забезпечення в Україні / Т.М. Завора, Ю.І. Деньга // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 67–72
15. Захаров М. Л. Право социального обеспечения России / М. Л. Захаров. – 2-е изд., испр. и перераб. – М. : БЕК, 2002. – 560 с.
16. Інформація про виконання бюджету Пенсійного фонду України за 2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=277122>
17. Коваль О.П. Мотивація участі роботодавців та робітників у системі недержавного пенсійного забезпечення. / О.П. Коваль // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3. – С. 96–101. – Біблогр.: 8 назв.
18. Креховецька Л.Г. Використання досвіду зарубіжних країн у створенні трірівневої пенсійної системи України / Л. Г. Креховецька // Демографія та соціальна економіка: наук.-економ. та сусп.-політ. журн. – 2010. – № 2 (14). – С. 123-130. – Біблогр.: 8 назв.

19. Куценко В. В. Пенсионное обеспечение в России: история, состояние и перспективы : (текст лекц.) / В. В. Куценко, С. В. Ровбель. – Новосибирск : НГЗУ, 1996. – 46 с.
20. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу : монографія / Е. М. Лібанова ; Держ. вищ. навч. заклад Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; НАН України. Ін-т демографії та соц. досліджень. – К., 2008. – 330 с.
21. Маслічук С.А. Фінансові аспекти реформування пенсійних систем / С.А. Маслічук / Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка». – 2014. – №25. – С. 119–124. – Бібліогр.: 5 назв.
22. Мних М.В. Страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту населення / М.В. Мних // Фінанси України. – 2007. – №6. – С. 39–45. Бібліогр.: 1 назва.
23. Надточій Б. Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект / Б. Надточій, В. Яценко. – К. : Україна, 2000. – С. 102–132.
24. Новый энциклопедический словарь / под ред. М. В. Белопольского. – М. : Экзамен, 2005. – 893 с.
25. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. – Режим доступу : www.pfu.gov.ua .
26. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.dfp.gov.ua>
27. Офіційний сайт Економіко-правова бібліотека [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vuzlib>.
28. Партин Г. Роль небанківських фінансових посередників у фінансуванні інноваційного розвитку / Г. Партин, О. Тивончук // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 5. – С.46–51.

29. Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування / Б. О. Зайчук, О. Б. Зарудний, С. Б. Березіна, В. Т. Александров. – К. : АВТ, 2006. – 284 с.
30. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення 2018 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/npf_2kv_2016.pdf.
31. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 9 липня 2003 р. № 1058 – IV зі змінами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
32. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1931-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 3. – Ст. 11.
33. Птащенко Л.О. Проблеми формування ефективної фінансово збалансованої пенсійної системи в Україні / Л.О. Птащенко, Р.М. Щербак // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №8(87). – С. 65-71. – Бібліогр.: 12 назв.
34. Словари иностранных слов / под ред. И. В. Лехина, С. М. Локшиной, Ф. Н. Петрова. – М. : Сов. энцикл., 1964. – 486 с.
35. Ткаченко Л. Шляхи подальшого реформування пенсійної системи України / Л. Ткаченко // Вісн. Пенсійного фонду України. – 2008. – № 9. – С. 16–17.
36. Толуб'як В. Раціоналізація пенсійної системи України / В. Толуб'як // Економіка та держава. – 2010. – № 8. – С. 111–114.
37. Умурзаев Б. Х. Роль и место пенсионного обеспечения в экономических отношениях людей в условиях углубления рынка / Б. Х. Умурзаев // Трудовое право. – 2006. – № 7. – С. 56–60.